

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Ḥaye adam

Danzig, Abraham ben Jehiel Michal

מהרבא, גיצנאד

Frankurt a.M., 620 = 1860

רבחמה ברהל הנורחא המדקה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10937

למטא בספרי ראשונים אשר יוגעתי בהם ומלאתי והיו כעלמים מעיני הב"י והאחרונים שלא היו בידם אותן הספרים ואנחנו זכינו להם והכל רק מה שנגע לדינא וגם דברי המ"א במקום שהם סתומים בארתיים ופה מלבד מה שזכיתי לתרן בדברי הראשונים ממה שהשיגו עליהם ראשונים ואחרונים וכתבתי הכל באר היטיב כדאיתא בס"ח סי' תתקס"ד ח"ל בזהמ"ו שאין חכמה יתירה לריך לפרש הכל כדי שלא יהי' יגע לחשוב וינטל מד"ת וכו' (וקראתי החלק שבו הדינים חיי אדם ע"ש הפסוק כי לא וכו' יחי' האדם כי על כל מולא וכו' והיינו החלק המטה השיך לאיתו דבר כדאיתא בתוספתא אסור להטות צעה"ז עד שיתירו לו המטות ע"ש כי לנו אומה ישראלית אין לנו שום דבר שאין בו חלק לה' כידוע ועוד ע"ש הפסוק אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וחלק ב' שבו בארתי דברי ויש בו חידושי תורה קראתי נשמת אדם ע"ש הפסוק ונשמת וכו' תנינא ועוד כי בתיבות אלו חיי אדם מרומם שם אמו מורתי ז"ל ושם הכיטי של אה"מ ז"ל ושמו ושם עירי כמו שכ' הרוקח שלריך לרמו שמו בספרו ולא הזכרתי שם המוצר לא מחמת ענה אלא עפ"י מה שכ' בס"ח שמוכין לו צעה"ב) ואין מן הראוי להסתכל במוצר הספר אלא במה שכתב בו כי מן התולעת קטן וזללים נגדו המשימון החלזון וזל תכלת הלצע המוצר והיוקר וכאז"ל חל תסתכל וכו' ואני לא חזרתי ס' זה לעשות מומנו קרדוס כידוע מוגדל הולאות הדפוס והלואי שיהי' ביאה כיניאה וגם לא לקטת שם אחר שאיננו מוכיר שמו רק אולי יזכה ואהי' ממוכי הרבים ויקיים בי אטרה באהלך עלומים ואחה קורא משכיל אם תשים לבך לדעת אותי ושלא לקטער תמונא בעור טרי כמה מרגליות טובות ואם תוכל להשיג עלי או להודיעני מקום שיעייתי עשה עמי חסד והודיעני ואעשה כתר לראשי ואם אוכל ליישב דברי מה טוב ואם לאו חי אנכי שאתבסם על שורך ואודה על האמת וכפה מלא אכתוב טעיתי ואם לאו בר הכי אתה ותלמידי דיבה להתכבד בקלנו בדברי רוח דע באמת כי התורה תצבע עלבוכי כי תמוע טוב מנעליו אשר דברי יהיה להם לתועלת ומכלל מונע רבים מלעשות מזה ויפה שתיקוהך וחסוס פוך מלדבר כי נכפשך תדבר ומה אחרך להלמדך נפשי כי אף ברוב דברים לא אהדל הפשע מהמקנאים ומהמתגאים לאמר לו לבדו כתבה התורה למורה ובאמת עדיין לא ראיתי מי שזולא דיבה ח"ו ואדרבה כל יודעי ומכירי המופלגים מפלגים שנת הספר ומעשהו כראוי ליראי ה' ולחושבי שמו ויש מהם שמודיעים לרבים שמתה לקטע לימוד בזה ופשיטא לחך הגערים ודי בזה למי שזולה לדון לכף זכות והדן אותי לזכות יודו משמים לזכות.

ודגה היה בדעתי שלא ליקח שם השכמה כי אין רטני בשם אופן להפליג אותי אחר שידעתי שאין בי דבר להפליג אותי אך אחר שיעקר חיטורי הוא לבערים ובעלי בתים וידעתי כי אלו יתנו עיניהם בראשונה על הסכמות לכן לקחתי הסכמות רק מעמייתי וריעי דקהלתינו אשר יחדיו המתקטו סוד זלתי האון אכ"ד דק"ק בריסק מידי עברו פה נתכבדתי ע"י מר אחיו המאס"ג והאון דק"ק פינסק גם עמו המתקתי סוד וגם אלו אין רטני להדפיס בלשונם רק ח"י כי אין רטני שיסופו עלי כאשר כבר הזהרתי ע"ז. אחלה ברוב רחמיך הסר מלבי דעת נכזבת לפיכך יראתך גלה בעיני ראית ישמחו חבורי ילמדו את לקחי במתיקות מדברי ירוון כל לימוד נכחת אדני ברוב רחמיך הרני מתורתך דינים כפלאים טה ישועתך גלה טובך לעבדך כל הימים אטרה באהלך עלומים. (אף כי הרבנים הנזכרים האריכו בלשונם לפרסם גדל תועלת הספר הזה הרב המוצר בעשותתו הגדולה השמיט מדבריהם כל שנת והלל ולא העתק רק תכלית המוכון וחתימת ידם וגם אלה הם היום למותר באשר חיטרו זה כבר פשט ועבר בכל בתי העברים).

הקדמה אחרונה להרב המחבר

אמר המוצר בזה הקדם לה' אכף לאלהי מרום, כי כל תמונתו עלי, אודה בכל לב ואכבדה שמו לעולם, כי גבר חסדו עלי וקרנני לעבודתו עבודת הקודש ונתן לי חלק כעמה מן הים בתורתו הקדושה והטהורה. מה אני ומה חיי אשר עשה עמי החסד הגדול הזה ועוד גבר חסדו עלי כי הניאני עד הלום לעשות לי שם פשם הגדולים לחבר חבורים ללמד דעת לעם קדש אשר כל איש משתוקק ללמוד בתוכו, וכבר נתקבלו ונחפשו חטריי חיי אדם על א"ח וחכמת אדם על י"ד בכל גבול ישראל ויותר מזה אשר זכני בחיי שהתעוררו כמה מדפיסים לחזור ולהדפיס חבורי ידעתי כי אין בי לא חכמה ולא תבונה ולא כשרון ועשה כ"א בחסדו הגדול אשר חנן אותי

הקדמה
מספרים
דברי
רק שי
שראיתי
שקבלת
ן שאינו
למטא
ח מה"ת
ע"י א
בדרכן
י רוחה
קת בין
דעת א'
ין ספק
שמלאתי
גפ"י קו
ועייתי
וד אונן
שייכים
יראה
וד וכ"ש
ח וברוב
אשר לא
לו לחך
יני כל
כן ט"ז
ססקים
כי יחש
כתבתי
וגם זה
י בשני
וטארים
קש ואף
ב אנכי
היטיב
בר לפי
שאנס
י אלת
בים לא
י אותם
הלעתי
ע ב"ד
עם כל
ולק כ"א
זכני ה'

הקדמה אחרונה

מתנת חנם. ואין לי אלא לצרף שמו הגדול בכל לב, ארנן בנרבה ותהלה ואומר ברוך שהחייב
וקיימי לזמן הזה יהי שמו הגדול מטרך מעולם ועד עולם.

והנה כבר כתבתי בהקדמה ערשית ראשון מה ראיתי על ככה ומה הביאני לכך. ועתה
באתי להספיק ידוע שעיקר לימוד התורה הוא לידע משפטים בכל פרטיה כי אמת שהקב"ה שוח
בפליפלא אבל אין זה רק כמו שהאב משתעשע ושוח בשמדבר כמו איהו דבר חכמה אבל אין זה
תכלית אהבתו לבנו רק כשהוא שבו הולך בדרך הישר ומקיים כל מצות אביו כן רטבו ית"ש
כשפליפל האדם בדברי תורה בדברי השכל. אבל בודאי העיקר הוא רטבו ית"ש לידע מלית התורה. וכל
הש"ך נס"י רמ"ו ס"ק ה' כ' הדרישה יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גמרא עם תוספות ולא
שאר פוסקים אבל ל"כ שיש ללמוד ספרי הספיקים ודיני התורה דהוה שרש ועיקר לתורתנו וכו'
דכיון שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות לא ילמדו בש"ס לחוד עכ"ל כי התורה כללה שני מצות,
חלק א' ללמוד תורה כמו שכתוב ולמדתם את נביכם (וכמוהו הרבה) ובהו אין חילוק אם ילמוד
מס' ברכות ומועד או סדר קדשים כי הכל הוא דברי אלהים חיים. והחלק ב' הוא שיהיה הלימוד
ע"מ לעשות כמה שכתוב ושורתם לעשות וכמוהו פוסקים הרבה והנה אין ספק שהחלק ללמוד
ע"מ לעשות הוא קודם לחלק הא' כי בזה מקיים שביהם כי אם לא ילמדו לא ידע מה לעשות וע"מ
אמרו כמוהו וגמרו שהלימוד קודם שהלימוד מביא לידי מעשה ר"ל שידע מה לעשות ולכן הקדמונים
הרי"ף ורא"ש לא חיברו רק על מס' הנסוגות אלא גם כן דברי הרבה דברים דלא שכיחי והיינו לפי
שראו שנתמעטו הלכות וקלרו לנו הדרך לפי האמתנו, ובהו כ"ל לפרש הא דאיתא בב"מ ק"ט שא"ל
ר' אחא בר' דר"י לרב אשי שקדקק עליו בשמיעה הרבה והציב לו כי מטיית לשמיעת קדשים תא
ואקשי לי פרש"י הכרתי כך שאתה חמוד וידע להעמיק ולהקשות כי מטיית למסכת זבחים שהיא
עמוקה תא ואקשי לי ואתן לב לתרן ע"כ. ופירושו לענ"ד דחוק שהיו אדרבה א"ר ישמעאל סוף
ב"ב הרוגה להחכים יעמוק בדיני מומות שהם כמעין המתגבר. ובהו ח"ש דמליטו כמה פעמים
שהגיע האמוראים אל דייקין כולי האי לא מתנינן ר"ל שהיו חוב על האדם לידע מתחלה דיני
התורה ע"פ פשוטן כדאמרינן למגמר והדר למסבר והיו לריבין לחזר תמיד המשיגות והברייתות
שקבלו מרובם והם הלכות פשוטות והוא היה עיקר הלימוד אללם ולזה אמר אל דייקין כולי האי
לפלפל לא יהיה לנו פנאי לחזר הלכות פשוטות רק בחיזה זמן אזי דקדקו בשמיעה לפלפל בה
ולקדקק. והנה באותו פעם היה רב אשי חוזר על תלמודו ובהו ר' אחא לקדקק עליו בפליפלא והציב
לו כי מטיית לשמיעת קדשים דאז יהיה עסקי רק בחלק א' דהיינו ללמוד ואז תא ואקשי לי אבל
עכשו אני לריך לחזר על הלכות פשוטות.

והנה שלמה המלך אמר במשלי אם תבקשה ככסף וכו' או תבין יראת אלהים. ולפי פשוטו
ר"ל שילמוד אלם הנהגתו בעה"ז בעטרת הטרף מהנהגתו בנקשת הכסף וההבן. ואני יסדתי על
זה דרוש א' ביחוד שהפסוק מטיה שידמה אלם בדעתו נסיעתו לעה"ז כמו אלם טבע ללייפליג
וחזירתו אחר מיתה כמו שחזר מן היריד וישבת עה"ז כל ימי חייו ידעה לו כימים אשר הוא על
היריד ובכל הנהגותיו אשר יבנה בשעת היריד כן יתנהג כל ימי חייו והארכתיו בזה"ו וא"כ לריך
אלם ג"כ להתנהג בלימוד התורה כאשר יתנהג בקניות השחורה על היריד. ואשא משלי ואומר ידוע
שבריד גדול בלייפליג וכדומה באים לשם סוחרים גדולים (עבריקאנטען) עם סחורות יקרים
אל נושי מחוקמים בכסף והם וילגים ופרחים אשר אינם ראויים לכל אלם כ"א לשמים ופרחמים
ועשירי עם ויש גם סוחרים קטנים והם עם סחורות פשוטים האים לכל נפש עניים
ועשירים ויש מהם היושנים בחורים ובמחטאים ואללם כמלא לפעמים ג"כ סחורות יקרי הערך מה
שלא כמלא אפילו אלל הגדולים. כי להיות שהם אינם עשירים כל כך פוגעים את עלמם למטא
איהו דברים וחודשים ומביאים מורחקים ואחר שהם בעלמם ידעי מחשבת לרקום הנגדים
מוסיפים איהו פרח ואשן בנגד שלקחו ובהו מופים מואד הנגד ומוסיפים חן על הנגד. והנה הקיני'
שבאו לשם העשירים יפנו לסוחרים הגדולים לקנות בנגדים יפים ומי שאין בידו מושן הרבה אינו
כפנה לסוחרים הגדולים רק להקטנים שמוכרים סחורות פשוטות. והנה היושנים
במחטאות אין אלם כפנה לשם כי נבנים הם בעיניהם והם מונקשים לכל סורו אלי ראו סחורותי
כי טובת הנה (אנודען) חדשים גם ישנים לפני אל תסתכלו בקנקן. ומקלת הלבו אללם והרדו
כל מיני סחורות ויש מהם שלא מלאו אפילו אלל הסוחרים הגדולים. והנה בחיזה ירדוים

כה
מ
ע
ב
ה
ג
י
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
רי
ריא
ריב
ריג
ריד
ריה
רו
ריז
ריח
ריט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רי
ריא
ריב
ריג
ריד
ריה
רו
ריז
ריח
ריט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

כתפרסם האיש הגבוה הזה עד שאפילו הסוחרים הגדולים הלכו לקנות סחורת' כי סחורת' הוא
 ממה שצדקו מכל הסוחרים הגדולים והוסיפו עליהם כסף. והנה א' מהקונים הקטנים נסע עם
 עשירי עם הקונים רק בגדי משי ורקמה וכל א' סיפר לחבירו מענייני מו"מ שלו וזה יושב כאלם
 ביניהם כי מעולם לא קנה סחורות כאלו ויתעצב אל לבו ויאמר בלבו למה אהיה ביניהם כעני בין
 העשירים הלא גם לי מעות גם אני אקנה מסחורות משי ובגדים יקרים כדי שאוכל לעמוד במקום
 גדולים ולדבר ביניהם. ובבואו לשם וילך אל הסוחרים הגדולים ויקנה גם אהיה חתי' סחורות
 יפים מאוד וישמח בהם וילך גם אל השני ואל השלישי. ולהיות שהוא אינו מבין הסחורות ולכן
 התמהמה על כל חתיכה וחתיכה שקנה כמה שעות עד שלאזה חתיכה שקנה כמעט עבר היריד
 ויתן אל לבו לקנות הסחורות הפשוטות והצב עם הסוחרים וראה שלא כשאר לו עוד ממון לקנות וגם
 כבר אין פנאי כי כבר הגיע הזמן שסע לביתו. ויהי בחזרתו ויסע בחברת הגדולים והמה מספרים
 איש לרעהו מענין הסחורות שקנו והוא ג"כ סיפר איך קנה חתי' ממון זה וחתי' ממון זה אך לא
 הגיע אפילו לחלק ק' ממה שספרו הם בזה אשר אינו יודע כלל מה הם הסחורות. ויחזרו לספר
 מהסחורות הפשוטות שקנו והוא יושב כאלם כי מתנייש שלא לקח מהם כלום ויבינו הסוחרים כל
 מחלתו ויאמרו לו אנו מבינים חסרוך כי מגאות לבך היית רוצה לדמות עלמך אלינו ולא חשבת כי
 לנו ממון רב המספיק לקנות הכל וגם אנו מבינים גדולים עד שא"ל לחשוב ולבלות זמן על קניית
 כל חתיכה וחתיכה ושא"כ אתה ואתה עני כשתבא לביתך עם מעט הסחורה היפה והמשובח מי
 יפנה אליך לקנות ממך כי מי שצריך לסחורות כאלו אינו הולך אל הסוחרים הגדולים ויותר מזה
 כשתבא לביתך מסתמא אשתך וכני ביתך ואיהבך ומתיבים ומלפנים זה צריך לבגד פ' זה לבגד פ'
 ואתה אין צורך וצריך אתה לילך ולקנות בחנות אחר וסחורתך מוכחת בקרן וזית אין דורש ואין מנפש
 וכשאר האיש בצושה וכלימה היפך מחשבתו שחש לקבל כבוד.

והנה הכושל מוכן דרך לימוד תה"ק או שילמוד הדין ממקור החיים מש"ס ושסוקים ראשונים
 ואחרונים בדרך פלפול או שילמוד ש"ע ע"פ פשוט ככדי לידע דיני התורה כי הוא לבל כפש.
 הכה מי איש לו לב להבין דומה לסוחר גדול שצודאי לא יכנס לקנות מסוחר קטן כי א"ל לבלות
 זמן על כל דבר ויש לו פנאי ללמוד מה שלבו יחסון ואמנם מי שאין לו לב כ"כ וצריך לבלות זמן ע"כ
 דבר ודבר הכה זה דומה לסוחר קטן שאינו מבין ויש לו מעט מעט שכאשר ירטה ללמוד מספרי
 ראשונים ואחרונים יבלה זמנו ולא יאחר בידו רק אהיה דברים וכאשר ישתרג עליו של הפרנסה לא
 יהיה לו פנאי ללמוד פסקי דינים כי"ל לצורך על כ"ד וכי"ל לשמור השבת ואיך יתנהג בכל דיני
 תורה והנה אין זאת רק כי לימודו אינו לעשות רק ככדי שיהיה נקרא למדן ויוכל לדבר עם
 המפלפלים ואעפ"כ כאשר מפלפלים בדברים שלא למד יהיה כאלם.

והנה כך אני אומר ידעתי כי הלימוד השלחן ערוך לידע כל מושג הדין ולשאוב ממקור
 החיים כמו שהורה לנו מחותני החסיד אמיתי בבואוריו על ש"ע אשרי לו אך לעמוסי התלחה
 הטורדים בפרנסה ובנפשו יבוא לחשו ידעתי כי אם לבו כלב הארי בחריטת טרדת הזמן יטרודו
 ולא יאחר בידו מחלמה מה יתרון לו אם יודע להקשות ולתרוץ ואפי' נט"י לא גמר וכל שכן הפחותי'
 מערכי לא יבינו לבוא לעומק דבריהם פעם מחמת חוסר הבנה ופעם מחמת שיתקוף עליו תלמודו
 ואם לא יחזור על כל דין ודין וכמה פעמים יהיה יגיש לרוק ומכ"ש הנעלי בתים הסוחרים שעל
 הפרנסה מונח על טארים כמה צריך להטריח א"ע עד שילמוד בש"ע עד הלכות ברכות השחר יודע
 לא פחות מחלי שנה ומוסר עד סוף הלכות ברכות יותר מחלי שנה או שנה ופשיטא ה"ל שנת יותר
 משנה וכן בכל הלכה והלכה ועד שילמוד ב' או ג' הלכות כבר שכת מה שלמד בחלי שנה ראשונה
 ולא זה שכת הפלפול חלא אפילו עיקר הדינים וכל ימיו לא יספיקו לו להיות בקי בש"ע א"ח וכ"ש
 שיעולם לא חבה ללמוד הדינים והרי זה דומה למשל שהוא בס' חובות הלבוש לשיטתו שמוכח את
 האדם שמתחלה מחויב ללמוד כל דיני התורה ואח"כ צריך לחקור איך לעבוד ה' ולא יבלה ימיו בדינים
 ופלפול ביותר מדינים שא"ל לו דומה לזה לאחד שלמד אהיה שנים מלאכת החייט איך לחתך
 חיתוכים של בגד והאיך לתפור וכשכבר למד היטב כל מלאכתו כפל בדעתו הלא א"ח לתפור בלא
 מוח ובלא מספרים לחתך ואמא לא יהיה לי מספרים ומחט והלך ללמוד מלאכתו ואח"כ שאל לא
 יהיה לי חטים ולמד לעשות פשתים וכו' היה מבלה כל ימיו עד שהקין מוח ומעולם לא זכה
 לתפור בגד. כך האדם צריך שילמוד תחלה האיך ללמוד ולידע דיני התורה ועיקר הלימוד הוא

ד שהחייב
 ועתה
 ב"ה שמח
 ל אין זה
 וכו' ית"ש
 ערה. ו"ל
 שפית ולא
 יתו וכו'
 וכו' מ"ת
 אם ילימוד
 ה הלימוד
 לק ללמוד
 בשת וכו'
 הקדמונים
 היינו לפי
 ק"ט שא"ל
 דשים תא
 וים שהיו
 צאל סוף
 ה פעמים
 חלה דיני
 הבריות
 כולי האי
 מפלפל בה
 לא והשוב
 י לי חבל
 פי פשוט
 סדתי על
 ללייפליג
 הוא על
 א"כ צריך
 צורך ידוע
 ת יקרים
 ופרתמים
 עניים
 צורך מה
 אם למחא
 הנגדים
 מה הקוני'
 דנה אינו
 הושבים
 סחורותי
 למ והראו
 י ירודים

הקדמה אחרונה

שמעתי לדי מעשה חבל לבנות כל ימיו בפלסל מעולם אינו יודע איך לעבוד ה' ע"ש. כך חכי אומר
הנה בדור שלי כשהייתי קטן שלא עלה מעולם על דעת האב והאם לדאוג בזה יתפרנס הבן רק
כל ומתם היה שזכה הבן לתורה ומעולם לא עלה ע"ד מי שחננו ה' שיכול ללמוד שיפדוק ממנו
על התורה ולהיות שנה ופירש זה לא עלה לא ע"ד האבות ולא ע"ד הבנים ולזה היו לריבין ללמוד
תחלה קלת חריפות לידע למשקל ולמטרא כדי לידע לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא וכשכבר
קיבל דרך הלימוד למד ש"ס וש"ע ראשונים ואחרונים שזכו תכלית הלימוד אך בימים הללו שצ"ה
כאשר יגדל הבן להיות בן י"ג או ט"ו שנים וליותר בן ח"י או יערידכו על אשתו ובכיו ולדור בדורות
מרווחים וללבוש בגדי משי ורקמה והתורה מונחת בצ"ה בקרן צית והבתי מדרשות בצ"ה בטלים
ואף הלימוד אינו לומד רק אחיה שעות ביום וא"כ מה יתרון לו שלומד טור או ש"ע עם פלסל
האחרונים ולומד דין א' או חגי בלוחן ג' שעות ותיכף כשהולך לחנות בל מלאך וסטרו ואינו זוכר
ממנו כלום לדעת אין זה כ"א כמ"ש ב"ל לא יחסן כסיל בתבנה כ"א בהתגלות לבו בכדי שידע לפלסל
עם החכמים שאמרו שהוא למדן מופלג ואפילו לדעתם שהוא לומד למד לקיים מוטת תלמוד תורה
כבר כתבתי שחלק השני ללמוד לעשות הוא קודם למטת לומד. ואין חכי כותב נגד המושכילים אשר
חנן ה' איתם שיש להם לב לדעת ולהבין וחלק להם ה' מתנה טובה בזכרון טוב שאינו שוכח מהר
וחנן להם ה' שיהיה להם מעט פרנסה וכל ימיהם מבלים ומנס בלימוד על חלו ודאי החיוב מוטל
ללמוד כל פסקי דיני הש"ע ומקור החיים מש"ס וראשונים ואחרונים ולפלסל בהם חבל חכי כותב
על עמוסי התלמה הסותרים או אפילו כשאוכלים על שלחן אביהם רק שדעתם שלא לבנות ימיהם
בתורה ה' או מחמת על הפרנסה אשר ישתר על טארו ולא יהיה לו פנאי ללמוד כן והם מבלים
ימיהם אף בשעה ושתיים שמתכונן אל לב ללמוד ולומדים הפלסל וקשות ותירושים ולא נשאר בידם
מאומה. ולכן עתה ננים שמעו לי ותחי נפשכם אשרי אדם אשר יאקוד על דלתותי ללמוד מחיטרי
זה חיי אדם כי מולאי מלא חיים ויפק רטון מה' כי בחיטרי זה ימלא כל דיני הש"ע מוטארים
ע"פ שפרש דבריו כל האחרונים וכל דין ודין ועמנו שלא ילטרך לחפש אחר טעם הדין וידע כל
דין ודין אם הוא מן התורה או מדרבנן או מלא דמורא של מנהג או מנהג של חסימות ומעט
מועיר שכתבתי מחלוקת בזה דין כי כתבתי הכל האריך ראוי לפסק ע"פ הכרעת אחרונים ע"פ
דרכי הסוסקים. והנה עד הלכות שבת מחזיק ערך שלשים דפים וכאשר יקבע לו שיעור בכל יום
לפחות דף א' יגמור אותו בכל חדש והלכות שבת מחזיק בערך כ"ד דפים וחלק על דעתו ודרשו
ללמוד בכל שנת אחיה דפים ויחזור כל דין ודין או כל דף ודף ב' או ג' פעמים זה יכול ללמוד
ולחזור בשעה או שתיים לכל היותר והלכות יו"ט ופסח וכו' ילמוד דבר בעתו ולדעתי בשנה א' יהיה
בקי בכל הדינים כאחד מן המופלגים ואז כשהיה בקי בל"ח יקבע לו שיעור בחיטרי על י"ד לקבץ
על יד דף א' בכל יום ובזמן קלר יהיה בל"ח מן המופלגים. ואליכס אישים הם הגדולים אשר בחרן
אליכס בקשתי לשם עין עיונס לפעמים כאשר יעיינו בזה דין שינהגו עם חטרי זה כמ"ש
הסותרים הקטנים היושבים בתורים שלפעמים מולאים גם סתורה שלא נמלאה אפילו בתחנות הגדולי
כן חכי אומר שימלאו בלתי ספק דברים אשר לא ימלאו רק אחר חישש רב כי חנרתי חיטרי
מחיטרי גדולים ראשונים אשר לא נמלאו חלל הכל וירושלמי ותוספתא ולפעמים ימלא גם ספרות
חדשות: ולא זה שימלאו חימושים בחיטרי כ"א חלל אפילו בחיטרי חיי אדם ידעתי כי ימלאו
דינים מוחזקים שלא נמלאו בש"ע ואחרונים ואני מולאתי בשאר מחברים ראשונים ואחרונים כי ב"ה
היו ח"י ספרי ראשונים לרוב סוסקים ש"ת והחימושים של ראשונים ונחיי הכותב שספרו לי
מופלגים אראו לבמה מופלגי תורה וחריפים שחזרים בחיטרי זה ואמרו שהוא להם כחזרת שלחן
ערוך שאינם לריכוס להטריח עצמם זמן רב וגם שמולאים בחיטרי כמה וכמה דינים חדשים וחיטרי
זה הוא להם לנגמור ואח"כ יש להם פנאי לעיין בכל דין ודין ולמסדר ואני מעיד שגלו לביתי
לומדים מופלגים ויודעים למשקל ומטרא בשעתא להקשות ולחרן בחריפות ובקיאיות ואינם עשירים
וקנו ממני ח"א וחכמת אדם מוטעם הנזכר.

והנה כבר קרה לי כאשר קרה במשל להושבים בערשתות ומחזקים בזמן קלר נתגלה
סחורתם כי טובה היא עד שכלם כפשו אליהם כן ב"ה בזמן קלר זה ח' שנים שגדפם חיטרי זה
חיי אדם וב"א ובמשך ג' שנים שגדפם חיטרי חכמת אדם וב"א נתגלה ב"ה ולכל ישראל היה אור
במושבתם והכל רעים ללמוד בהם וכמעט שאין רב ומ"ן וטרב בכל קהלות ישראל שאינם קיינים

חיטרי
לזה
(ומה
זה ל
ובקש
כי
להב
השני
ללח
ה' ל
מח
הכנ
דבר
יהיה
חייב
דברי
ברוח
הרבה
וכו'
במדר
חרי
תורה
כבר
בטוב
ובכר
או ל
כעבר
מאה
כדאי
לא נ
טוב
והרא
התור
בשם
התור
החסי
במש
ע"מ
מעט
רנע
והיינו
שבדי
מוט
באות
להחז

חיבורי כי אמריהם כפחים למצין וערבים לאומציהם כי ראו התועלת הגדולה המגיע להם מזה לזה התעוררו חזיה מדפיסים בחזיה קהלת לחזור ולהדפיס חיבורי זס וגם חיבורי חכמת אדם (ומאחר שאינו כמלא במדינות הללו כי כולם אזו להם במדינת רוסיה ורבים משתוקקים לחיבור זה לזה התעוררו אנשי לבב להדפיסו פה). והמדפיסים דק"ק ווילנא יל"ו היו מן הזרזים וכשכרם ובקצו מומני למסור להם חיבורי ח"ח המוגה בכתיבת ידי בהגהות מורחבת ובפרט הלכות פסח כולו כי ברפס הראשון הייתי חס על הולאות והולרכתי לקצר ופשיטת הלכות פסח שלא היה בדעתי להכניס ח"ע בפסקי ח"ה וליקח לי שם בין הגדולים כי מזה אני ומה חיי. ואמנם אחר שכן השמים זביתי לחבר חיבורי חכמת אדם על י"ד והיה כשנה בין הלרפתים והלכתי במר כפסי ללחגער שלהם להראש שלהם ואני בחתי בקלה זה והגזל בא לקראתי מקלה השני ובידו הספר ותן ה' לי חן צעיני הראש וזהו להחזירו לי ואח"כ זיכתי ה' להדפיסו ג"כ בדרך נס שההולאה היחה מוחנה עלי וראיתי שג"ה כתקבל מאוד צעיני המופלגים עד שמורים ובאים מוחד חיבורי ולואת הכנסתי ראשי ג"כ והשלמתי כל הלכות פסח ואקוה לה' שיילגני מכל שיחה ואם ח"ו שגיתי בחזיה דבר בטחתי בחסד ה' שהם מיעוטא דמעוטא. כללו של דבר כמעט לא כמלא דף או עמוד שלא יהיה בו הגהות ודינים מחודשים עד שמעט פנים חדשת באו לכאן וגם בגשמת אדם הוספתי כמה שיחזשים ובפרט בהלכות פסח.

ורגה מדי דברי לכתוב בחזיה דרך ישכון אור תורה לאור באור החיים לריכין אנו לברר עוד דברים אשר יסול לב אדם עליו. הלא בלתי ספק כל דברי חז"ל הם כלם אמת ויליב כי דבריהם ברוח הקדש. והנה בפרק שני חכמים איתא ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זכה לדברים הרבה וכו' ומלבשתו עטוה ויראה ומכשרתו להיות לדיק חסיד ישר וכאמן וכו' ומגלין לו רזי תורה וכו' והנה אנו רואין צעיניו שלא כמלא חפילו אחד צעיר וכו' כי אם חדא או תרי בדרא ובפרט במדת ענוה אשר צעו"ה אנו רואים אדרבה הגאווה גברה מאוד עד שכ"ח אומר אני גדול מכל בני דורי (ובאמת הם מוגרים ילה"ר בגפסם כי כל הגדול מחניו וכו') וכי ח"ו כל הגדולים למודים פרה שלא לשמה הם מלהזכיר כי כלם קדושים ולכן לריכין אנו לברר לקיים כל דברי חכמים: כבר אומר בגמרא לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה שמוךך שלא לשמה בא לשמה והק' תוס' בסוטה כ"ב ע"ב אי קשיא הא אמרינן בתענית ז' כל העוסק שלא לשמה נעשית לו סם המות ובברכות י"א כל העוסק שלא לשמה כוח לו שלא ככרז ויתרז בתוספת שאם עשה מיראת יסורים או להבנת קיבול שכר זהו שאומר מוחד שלא לשמה וכו' והיינו דתנן אל תהיו כעבדים וכו' אלא כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"פ לקבל פרס וההיא דתענית וברכות פיירי דאיט עוסק לא מחאבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתי פצע שאע"פ שיזדע שעובר לא ימנע מכל תאוות לבו כדאיתא תם שלא יהא קורא ושוכה וצועע באביו וברטו וכו' שגא' שכל טוב לבל עשיהם ללמודיהם לא כאמר אלא לעושיהם עכ"ל. ובפסחים כ' וננויר כ"ג ובתענית וברכות שם דנעוסק לעשות רק שכוונתו ג"כ להתכבד ולהכות ומטו זה נקרא שלא לשמה אבל הלמוד להתייחר ולקפח ולקבער והראשנים כתבו דנכלל זה בלמוד כלימוד חזיה חכמה לאלי התורה סם המות ומלא צענין עסק התורה יש מלה ורשות ואיסור. ואמנם גם בלמודים לשמה יש צ' סוגים, סוג א' שאינם עוסקים בשום ענין שבעולם בין אדם לחבירו רק בתורת ה' חפטי וכו' ואם יתן לו איש כל הון ביתו באהבת התורה טו יטו לו כי אהבת תורה עריבה בפיו מדבש וטופת כמו שראינו צעיניו למחותני הגאון החסיד ר' אליהו והגאון החסיד ר' זלמן חתן ר' מייכל פעמים אוקיימום בעלום מה שאמר ר' יעקב במשנה דאבות יפה שעה א' בתשובה ומע"ט צעה"ז מכל חיי עולם הבא ר"ל כי האדם העובד ע"פ לקבל פרס כל ונמתו לזכות לשע"כ ובה אפשר שיהיה חזיה שעה שיתרשל שוחצו יהיה לי מעט שכר בפחות אבל כשעובד רק מאהבת ה' שלא ע"פ לקבל שום פרס זה לא יטו ולא יקפח אף רגע א'. וזה היתה ג"כ כוונת מרע"ה שבקש שיהי צעה"ז כחיה ושף כדאיתא במדרש ואת הברכה והיינו שלא היה דעתי כלל על הכאת עה"כ רק חשקו לעבוד ה' בטף וכפש ועכ"פ חיה ועף גם הם עובדים ה' שעשים כטבעם והו עטדתם כדאיתא בחולין שהשיב גינאה נהרא אתה חולה לקיים מות הטורח ואני עושה מות הטורח. והנה בודאי איש כזה הוא זוכה לכל המעלות ששנו חכמים באותו פרק ואמנם הרבה עמו כרשנ"י וכו' ולריכיים לקבל עליהם על הרגנות וכיולא בו כדי להחיות את נ"ב אך כיון שמכעריהם למדו תורה לשמה מותר לקבל פרס כמו שהאריך בזה הכ"מ

י אומר
הבן רק
ק מומי
ללמוד
וכשכבר
שבע"ה
בדירות
בעלים
לפליט
בו זכר
לפליט
ד תורה
ס אשר
ח מותר
ב מוטל
י סתב
ימיהם
מבליים
בידם
וחיבורי
בוארים
דע כל
ומעט
ס ע"פ
כל זיס
ודרבו
ללמוד
יהיה
לקבן
בארץ
כושל
גדולי
חיבורי
סברות
באו טו
י ב"ה
שיו לי
שלחן
וחיבור
לבתי
שירים
כתגלה
ודי זה
ה אור
קנים

הקדמה אחרונה

כפ"ו מהלכות ת"ח ואין זה בכלל אל תעשה עטרה וכו' ועכ"פ כיון שעכ"פ לריכוך לנטל תורתם
 לפעמים צאד עינים ואינם יכולים להיות דבוקים תמיד בתורה לכן אין הכל זוכים לכל המעלות
 שמו חכמים אלא כ"א ואחד לפי דביקותו והבנתו ועכ"פ הם בכלל לומדי לשמה שהיא מטה.
 הסוג הב' הוא שתחלת לימודו הוא כדי שיהיה רב או מ"ץ או דיון ועושה התורה קודם להתפרנס
 בה או כדי שיכל שמו לנורחקים ועושה אותה עטרה להתגדל בה ועכ"פ לומד לידע דיני התורה
 לעשות אע"פ שעושה איסור בזה מ"ע מותר וע"ז אחז לעולם ולמוד חפילו שלא לשמה וכו' והוא
 רשות. והסוג הג' הלומדים לא לעשות רק לדברי תורה הם להם לדבר חכמה או להתיהר להראות
 שהוא גדול מבני דורו או לקפח ופשיטא כמ"ש תוספת בסוטה שזה נקרא רשע ועליו הכתוב אמר
 ולישע אמר חלקים וזה לך לספר חוקי.

עכ"פ יכל לכו אע"ג שללמוד להתבדד ולהנות הוא בכלל לעולם יעסוק וכו' מחוייב ללמוד
 דוקא ע"ז לעשות וח"ס הלומד מחוייב עכ"פ לעסוק לידע דיני התורה וה' ברחמי יתן חלקו
 ויזכנו ללמוד לשמה וכיון שחט מתפללים בצרכת התורה הערב נא ה"א את דברי תורתך בפינו ובפיות
 עורך בית ישראל ובהיה אבחנו ולא לחינו כולנו יודעי שוך ולומדי תורתך לשמה חני"ה.

ט
 ה
 מ
 נ
 ז
 ז
 ט
 ד
 ו
 פ
 ה
 ז
 ה
 א
 פ
 ד
 א
 ח
 ש
 כ
 ד
 ל
 ע
 ד
 ו
 ב
 ד
 ב
 ה
 ש